

सम्पादकीय

भूमे साप्ताहिक

वर्ष ५ अङ्क १९ २०८० भदौ ०६ बुधबार

कृषि उपजको बजारीकरणमा सकारात्मक कदम

कृषि उपजको ओसार पसारका लागि भूमेको कुचिबाडदेखि काँडाबगरसम्म ग्राभिटी गुड्स रोपवे सञ्चालन गरिएको छ। कृषकको बाध्यतालाई मध्यनजर गरी गुड्स रोपवेको अवधारणा अघि सार्ने गाउँपालिकाको नेतृत्व, आर्थिक सहयोग गर्ने दातृ निकायहरु सबै यस कार्यका लागि धन्यवादका पात्र हुन्। ११ सय ४४ मिटर लामो ग्राभिटी गुड्स रोपवेले भूमे गाउँपालिकाको वडा नं. ४ काँडाबगर र वडा नं. ८ कुचिबाडलाई जोडेको छ। उक्त गुड्स रोपवेबाट कुचिबाड, छमाल्ने, माल्लुङ, झिम्का लगायतका कृषकले लाभ लिन सक्नेछन्। गाउँघरमा उत्पादित कृषि उपजहरु बोकेर बजार पु-याउनु पर्ने र बजारबाट दैनिक उपभोग्य सामान बोकेर ल्याउनुपर्ने बाध्यतामा रहेका कृषकलाई रोपवेले निकै सहज बनाइदिएको छ। रोपवे निर्माण भूमे गाउँपालिकाको कृषि उपजको बजारीकरणका लागि सकारात्मक कदम हो।

कृषकहरुलाई तरकारी, फलफूललगायत कृषि उत्पादनमा लाग्न प्रेरित गर्ने यस्ता कार्यले स्थानीय सरकारको अभिभावकत्व महसुस हुनेछ। स्थानीय सरकारको काम जनताका स-साना अप्ठ्यारालाई सहज बनाइदिने नै हो। भूमे गाउँपालिका, यहाँका जनप्रतिनिधि र कर्मचारी सेवा प्रवाहमा संवेदनशील छन् भन्ने यस्तै राम्रा कार्यहरुले देखाउने गरेको छ। आगामी दिनमा गाउँपालिकाको पहल र नेतृत्वमा पालिकाबासी सबैको सहजताका लागि अरु सिर्जनशील कामहरु हुनेछन् भन्ने हाम्रो विश्वास छ।

व्यक्तिगत सम्पत्तिको सुरक्षामा जस्तोसुकै हद पार गर्ने तर सार्वजनिक र सरकारी सम्पत्तिको उपभोग गर्न मात्रै खोज्ने, संरक्षण गर्नतर्फ नलाग्ने हो भने हामी कहिल्यै अघि बढ्न सक्दैनौं। सार्वजनिक र सरकारी संरचनाको उपयोग गर्ने तर संरक्षणमा वेवास्ता गर्ने हामी नेपालीको पुरानै प्रवृत्ति हो। अतः यहाँ निर्माण गरिएको ग्राभिटी गुड्स रोपवेको भरपूर उपयोग, त्यसको संरक्षण र सञ्चालनमा पालिकाबासी सबैले उत्तिकै जिम्मेवार भूमिका निर्वाह गर्नुपर्दछ।

प्रकाशक

भूमे गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

खाबाडबगर, रुकुम (पूर्व)
लुम्बिनी प्रदेश नेपाल

कृषि उपज ओसार पसार गर्न गुड्स रोपवे

कृषकका बारीमा उत्पादित तरकारी, फलफूल लगायतका कृषि उपजलाई बजारसम्म पु-याउन सडकको पहुँच नभएको भूमे गाउँपालिकाको कुचिबाङमा ग्राभिटी गुड्स रोपवे शुरु गरिएको छ।

❖ बालाराम शेर्पाली

रुकुम (पूर्व) । भूमे गाउँपालिकाको वडा नम्बर ८ कुचिबाङमा ग्राभिटी गुड्स रोपवे उद्घाटन गरिएको छ। रुकुम (पूर्व) को भूमे गाउँपालिकाका कृषकले उत्पादन गरेको कृषि उपज सामग्री ओसार पसारका लागि वडा नम्बर ८ को कुचिबाङमा ग्राभिटी गुड्स रोपवे सञ्चालनमा

ल्याइएको हो। यूकेएडको आर्थिक सहयोग र प्राक्टिकल एक्सन विकास डी-कोष समाजको प्राविधिक सहयोगमा रोपवे निर्माण गरिएको हो। वडा नम्बर ८ का स्थानीयवासीको आवश्यकतालाई बुझ्दै भूमे गाउँपालिकाको समन्वयमा कुचिबाङ-काँडाबगर गुड्स रोपवे

निर्माण गरिएको प्राक्टिकल एक्सनका देवदत्त भट्टले जानकारी दिनुभयो।

वडा नम्बर ४ को काँडाबगरबाट वडा नम्बर ८ को कुचिबाडसम्म निर्माण भएको ग्राभिटी गुड्स रोपवे १ हजार १ सय ४४ मिटर ग्राभिटी गुड्स लम्बाइ र ४ सय ८४ मिटर उचाईमा रहेको छ। ४८ लाख ६८ हजार ६ सय ४७ रुपैयाँ लागतमा रोपवेको निर्माण भएको ग्राभिटी गुड्समा स्थानीय नागरिकले ५ लाख ३६ हजार २ सय ५६ रुपैयाँ जनश्रमदान गरेको रोपवे व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष झलक रोकाले जानकारी दिनुभयो। उक्त ग्राभिटी गुड्सबाट वडा नम्बर ८ को कुचिबाड, छमाल्ने, माल्लुङ, झिम्काका कृषकले सेवा लिन पाउने छन्।

कुचिबाडबाट काँडाबगरसम्म ९० किलो र काँडाबगरबाट कुचिबाड ३० किलो सामान ओसारपसार गर्न सकिने रोपवे व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष रोकाले बताउनु भयो। सामान ओसारपसार गर्न बढीमा ३ मिनेट लाग्ने गरेको उहाँ भनाई छ।

गाउँमा उत्पादित कृषि उपज बिक्रीका लागि ५/६ घण्टा हिड्नुपर्ने दुःख हटेपछि स्थानीय खुसी भएका छन्। वडा नम्बरको स्थानिए जिवन सुनारले भन्नु हुन्छ “पहिले हामीले उत्पादन गरेको कृषि उपज रुकुमकोट बजारसम्म पु-याउन ५ घण्टा भारी बोकेर हिड्नु पर्थ्यो। अब त्यो समस्या समाधान भएको छ। गुड्स रोपवेबाट ३

मिनेटमै सामान पुगेपछि हामीलाई धेरै सहज भएको छ।” स्थानीय जीवन सुनारले भन्नुभयो, “उत्पादित तरकारी, फलफूल बजारसम्म पु-याएर बजारबाट दैनिक उपभोग्य दाल, चामल, तेल र किरानाका सामान ओसारपसार गर्न धेरै सजिलो भएको छ। हामीलाई धेरै राहत भएको छ। हाम्रा केही दुःखका दिन गएका छन्।”

भूमे गाउँपालिकाका अध्यक्ष होमप्रकाश श्रेष्ठको अध्यक्षतामा भएको कार्यक्रममा लुम्बिनी प्रदेश सभा सदस्य सुरल पुनले ग्राभिटी गुड्स रोपवे उद्घाटन गर्नुभएको थियो। कार्यक्रममा जिल्ला समन्वय समिति रुकुम पूर्वका उप-प्रमुख मोहन बहादुर केसी, भूमे गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष सविना बुढा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत देविलाल बिकको विशेष आतिथ्यता रहेको थियो।

ग्राभिटी गुड्स रोपवे कार्यक्रममा भूमे गाउँपालिकाका पूर्वअध्यक्ष रामसुर बुढा मगर, ८ नम्बर वडा अध्यक्ष दिनेश रोका, एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय रुकुम (पूर्व)का प्रमुख पिताम्बर बस्नेत, डिकोस नेपालका अध्यक्ष देव ओली, रोपवे नेपालका प्राविधिक शोभाकान्त काफ्ले, डिकोस नेपाल समुन्नति परियोजना सञ्चालक संयोजक बिर्जड पुन, पत्रकार महासंघ जिल्ला शाखा रुकुम (पूर्व)का अध्यक्ष मैत्या घर्तीलगायत स्थानीयको सहभागिता रहेको कार्यक्रमको सञ्चालन चन्द्र रसाइलीले गर्नुभएको थियो।

भूमेमा अन्तरपालिका भ्रमणमा आउनेहरु बढ्दै

❖ बालाराम शेर्पाली

रुकुम (पूर्व) । अन्तर सरकारी पालिका सम्बन्ध विस्तार, समन्वय-सहकार्य आदान प्रदान गर्न विभिन्न गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरु भूमे गाउँपालिकामा भ्रमण गर्न आउने क्रम बढेको छ ।

गत आर्थिक वर्षको माघ महिनामा गोरखाको भिमसेन गाउँपालिकाको टोलीले भूमे गाउँपालिकाको अवलोकन भ्रमण गरेको थियो । अध्यक्ष लोकप्रसाद बज्जाराको नेतृत्वमा आएको टोलीले पालिकाको विभिन्न स्थानमा पुगेर यहाँको सबै विषयमा जानकारी लिनुभएको थियो । माघ १६ गते सहिद दिवसको अवसर पारेर भूमे

गाउँपालिका वडा नम्बर ६ महतको स्याण्ड मोडेलको सहिद स्मारिका पुगेर उहाँहरुले सहिदहरुको सालिक र सहिद स्मारिकामा माल्यार्पण गर्नुभएको थियो ।

यसैबीच गत वर्ष छिमेकी जिल्ला रुकुम पश्चिम मुसिकोट नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुले पनि भूमे गाउँपालिकाको भ्रमण गर्नुभएको थियो । त्यस्तै गुल्मीको धुर्कोट गाउँपालिका अध्यक्ष उपाध्यक्षसहितको टोली, गुल्मीकै मदाने गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत लगायतको टोलीले

भूमेका विभिन्न स्थानहरूको अवलोकन गरेको भूमे गाउँपालिकाका सूचना प्रविधि अधिकृत जनक ओलीले जानकारी दिनुभयो।

यसैबीच गत साता रुकुम (पूर्व)को छिमेकी जिल्ला बागलुङको निसीखोला गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष र वडाअध्यक्ष, विभिन्न शाखाका कर्मचारीहरूसहितको टोलीले भ्रमण गरेको थियो। टोलीले भूमे गाउँपालिकाका ऐतिहासिक, धार्मिक, प्राकृतिक एवं युद्ध पर्यटकीय स्थलहरूको अवलोकन गरेको निसीखोला गाउँपालिका अध्यक्ष सूर्यबहादुर घर्तीले बताउनु भयो। “भूमेमा भ्रमणका

क्रममा हामीले यहाँका युद्ध पर्यटकीय क्षेत्र, विभिन्न धार्मिक, ऐतिहासिक, प्राकृतिक पर्यटकीय स्थलहरूको अवलोकन ग-यौं। साथै स्थानीय स्तरमा भूमे गाउँपालिकाले सुशासन, सेवा प्रवाहमा गरेका राम्रा कामहरू सिक्न र अन्तरक्रिया छलफल गर्न अन्तर पालिकामैत्री अवलोकन भ्रमणले राम्रो अवसर दिएको छ।”

भ्रमण आएको टोलीलाई भूमे गाउँपालिका अध्यक्ष होमप्रकाश श्रेष्ठ, उपाध्यक्ष सविना बुढा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत देवीलाल विक लगायत कर्मचारीहरूले स्वागत गर्नुभएको थियो।

बर्षातका कारण विभिन्न ठाउँमा क्षति

रुकुम (पूर्व) । अविरल वर्षातका कारण रुकुम पूर्वको भूमे गाउँपालिकाका विभिन्न ठाउँमा क्षति पु-याएको छ भने बाढी पहिरोले जनजीवन प्रभावित भएको छ।

गाउँपालिकाको वडा नम्बर ३ दोमहीमा हिक्मत सुनारको घर पहिरोको कारणले गर्दा उच्च जोखिममा रहेको छ। यस वर्ष निरन्तर परेको वर्षाको कारण पहिरोले गर्दा बस्ने बाससहित लाखौं क्षति पुगेको छ। घरमा क्षति भएपछि उनका परिवार अहिले छिमेकीको घरमा बसिरहेका छन्।

बाढी पहिरोबाट भएको क्षतिको राहत दिनेदेखि पूर्व तयारी सम्बन्धी सचेतना जगाउनका लागि स्थानीय सरकारले पहल गर्नुपर्ने वडा नम्बर ४ का सुन्दर मगरले बताउनु भयो। गएको एक महिनामा वर्षातका कारण धेरै नागरिकलाई लाखौंको क्षति भएको छ। वडा नम्बर ७ धर्मशालामा थवाङ खोलाले विष्णु बुढाको गोठसहित वस्तुभाउ बगाएको छ। सोही वडाकै विनिता बुढाको बङ्गुर फर्मसहित खोरमा भएका सबै बङ्गुर बाढीले बगाएको थियो।

त्यसैगरी भूमे गाउँपालिका वडा नम्बर २ खाबाङ खोलाले खाबाङ जाने पक्की पुल बगाउँदा खाबाङको बासिन्दालाई आवतजावतमा समस्या परेको छ। यसअघि बाढीले कृषकको खेती बाली नष्ट गर्नुका साथै खेतबारी नै बगाइदिएको थियो। हाल गाउँपालिकाले पहिरो प्रभावित क्षेत्रमा तारजाली वितरण गरेको छ। त्यसले केही राहत भए पनि वर्षात् लाग्नुभन्दा अघि नै पूर्वतयारी गरेको भए क्षति कम हुने थियो कि भन्ने स्थानीयको गुनासो छ।

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत विकलाई स्वागत

❖ बालाराम शेर्पाली

रुकुम (पूर्व) । भूमे गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको रूपमा आउनुभएका देवीलाल विकलाई स्वागत गरिएको छ। हालै सरुवा भएर भूमे गाउँपालिकामा आउनुभएका विकलाई पालिकाको कार्यालय खाबाडबगरमा पालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, जनप्रतिनिधिहरू तथा कर्मचारीहरूले स्वागत गर्नुभएको हो।

सो अवसरमा नयाँ प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत विकलाई गाउँपालिका अध्यक्ष होमप्रकाश श्रेष्ठ, पूर्वअध्यक्ष रामसुर बुढामगर, उपाध्यक्ष सविना बुढाले माला र अविर लगाएर स्वागत गर्नुभएको थियो। स्वागत कार्यक्रमलाई सम्बोधन गर्दै प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत देवीलाल विकले भूमे गाउँपालिकालाई सफल बनाउन आफूले सबैसँग समन्वय र सहकार्य गरेर काम गर्ने बताउनु भयो। एउटा व्यक्तिले मात्रै केही गर्न नसक्ने तर सबै एकताबद्ध भएर काम गरे जस्तोसुकै कठिन काम पनि सहज हुने उहाँले बताउनु भयो। आफूले प्रचलित कानून, ऐन नियममा रहेर काम गर्ने भन्दै सबै कर्मचारीहरूले सहयोग गर्नेमा आफू विश्वस्त रहेको बताउनु भयो।

कार्यक्रममा गाउँपालिका अध्यक्ष होमप्रकाश श्रेष्ठले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको रूपमा भूमे गाउँपालिकामा आउनुभएका विकलाई स्वागत गर्दै सहकार्य, समन्वय र सामूहिक प्रयासबाट अगाडि बढ्ने विश्वास व्यक्त गर्नुभयो। कर्मचारी र जनप्रतिनिधिको साझा प्रयासले नै गाउँपालिकाले सफलता प्राप्त गर्ने भन्दै अध्यक्ष श्रेष्ठले जनप्रतिनिधिहरूको नेतृत्व आफूले गर्ने र कर्मचारीहरूको सफल नेतृत्व प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको रूपमा भूमिका निर्वाह गर्नेमा आफू विश्वस्त रहेको बताउनु भयो।

यसअघिका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत चन्द्रसिंह श्रेष्ठको सरुवा भएपछि देवीलाल विक उक्त जिम्मेवारीमा सरुवा भएर आउनुभएको हो।

वर्षातिको कारण सडक बिग्रिदा तत्काल यातायात सुचारु हुने अवस्था छैन

सन्तोष घर्ती मगर

प्रमुख, सडक पूर्वाधार शाखा, भूमे गा.पा.

तपाईं सडक पूर्वाधार शाखाको प्रमुख हुनुहुन्छ, भूमे गाउँपालिकामा सडकको क्षेत्रमा के कस्तो काम गरिरहनुभएको छ?

भूमे गाउँपालिकाका सबै (नौ वटै) वडाको टोल बस्तीमा विभिन्न सडक योजनाहरूलाई आवश्यकता अनुरूप जनशक्ति उपलब्ध गराएर भूमे गाउँपालिकालाई सहयोग पु-याउनु सडक पूर्वाधार शाखाको मुख्य काम हो। सडक निर्माण तथा मर्मत सम्भार गरी पालिकाका विभिन्न गाउँबस्तीलाई एक-आपसमा सडक सञ्जालले जोड्ने, पालिकाको समग्र आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रको विकासमा सहयोग पु-याउने काम यस शाखाले गर्दै आएको छ।

सार्वजनिक सेवामा संलग्न रहेका सडक विभागको विभिन्न शाखाहरूमध्ये विकास सहायता कार्यान्वयनमा सडक पूर्वाधार शाखा भूमे पनि एक रहेको छ। यस शाखाले द्विपक्षीय र बहुपक्षीय सहयोग प्राप्त गर्ने काम गर्दै आएको छ।

चालू आवका लागि यस शाखाबाट कस्तो योजना बनाउनु भएको छ?

भूमे गाउँपालिकाका लागि आव २०८०/८१ को लागि विनियोजन गरिएको बजेट गाउँ सभाले स्वीकृत गरिसकेको छ। खरिद गुरुयोजना, वार्षिक खरिद योजनामा कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरि वार्षिक खरिद परियोजना सकिएको छ। सोही खरिद बमोजिम शाखाको योजना बनेको छ। उक्त योजनालाई कार्यान्वयनमा राखेर काम गर्ने लक्ष्य राखिएको छ। गाउँपालिकाले विनियोजन गरेको बजेटलाई कार्यान्वयन गर्न इमान्दारितापूर्वक काम गर्नेछौं।

सडक निर्माण, मर्मत र विस्तारका कामलाई कसरी अनुगमन गरिरहनुभएको छ?

योजना तथा अनुगमनमा यस शाखाले सडक विभाग अन्तर्गतका योजनाहरूको बजेट तर्जुमा गर्ने, कार्यक्रम सम्बन्धी कार्यमा विभिन्न योजनाहरूबाट प्राप्त प्रगति कम्प्लेन गर्ने गरिएको छ। समीक्षा गरेर सम्बन्धित निकायमा रिपोर्टिङ गर्ने र पुल

तथा सडकहरूको सर्भेक्षण तथा डिजाइन गर्ने कार्य गरिरहेका छौं। योजना, अनुगमन तथा मूल्यांकन भू-वातावरण व्यवस्थापन सूचना प्रणालीअन्तर्गत सरकारको नीति अनुरूप योजना तर्जुमा तथा कार्यक्रम सडक विभागका शाखाहरूसँग समन्वय गरी तर्जुमा गरिएको छ। जुन लक्ष्य गाउँपालिकाले राखेको छ त्यही अनुरूप तोकिएको काम उपयुक्त स्तर तथा निश्चित अवधिमा पूरा गर्न स्पष्ट नीति निर्देशन गरिएको छ। सुधार गर्न आवश्यक विषय र प्रक्रियामा स्थानीय, निर्माण कम्पनी र विभिन्न तह तप्काको सल्लाह सुझावबाट निष्कर्ष निकालेर अगाडि बढिरहेका छौं। निर्माण प्रविधिको अनुसन्धान गरि गाउँपालिकाबाट सञ्चालन हुने कामको पहिले कसरी गर्ने कहाँ गर्ने भनी डिजाइन गरेर गुणस्तरीय र टिकाउ हुने काम गरिरहेका छौं र ठाउँ ठाउँमा प्राविधिक खटाएर अनुगमन पनि गरिरहेका छौं।

गाउँपालिकाबाट आयोजना स्वीकृत गर्दा सडक पूर्वाधार शाखाको कस्तो भूमिका रहन्छ?

विकास आयोजनाको बजेट तर्जुमा गर्दा प्रस्तावित आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन, आर्थिक, प्राविधिक, वातावरणीय तथा प्रशासकीय उपयुक्तताको आधारमा त्यसबाट हुने प्रतिफलको समेत विचार गरी स्वीकृत गरिन्छ। आयोजना स्वीकृत गर्ने आधारमा अनुसूचीमा उल्लेख भए बमोजिम गरिएको छ। यसरी स्वीकृत आयोजना कार्यान्वयन गर्नको लागि विस्तृत रूपमा डिजाइन र लागत अनुमान र सो अनुसार वार्षिक कार्यक्रम निश्चित गरी उपर्युक्त विधि अपनाएर कामको आवश्यकता, लागत र त्यसबाट हुने उत्पादन,

रोजगारी वृद्धि, आर्थिक-सामाजिक उद्देश्य प्राप्तिको विवरण खुलाई त्यसको आधारमा सम्बन्धित गाउँपालिकाबाट स्वीकृत गरी बजेटमा समावेश गराई काम अगाडि बढाउँछौं। कार्यालयले स्वीकृत गरेको विषयलाई कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा स्थानीय नागरिकको परिस्थितिलाई समेत ध्यानमा राखी उद्देश्य लक्ष्य स्वीकृत बजेट र आवधिक योजना अनुकूल हुने गरी काम गरिएको छ।

वर्षाले गर्दा अहिले ग्रामीण सडकको अवस्था कस्तो रहेको छ?

लगातार परेको वर्षाले गर्दा ग्रामीण सडक क्षतिग्रस्त बनेको अवस्था छ। भूमे गाउँपालिकामा तत्कालै यातायात सञ्चालन हुने अवस्था छैन। वर्षाका कारण ग्रामीण सडकको धेरै स्थानमा पहिरो गएपछि बिरामी बोक्ने एम्बुलेन्स समेत सञ्चालन हुन नसक्ने अवस्था सिर्जना भएको छ। सुख्खा समय हिउँदमा यातायात सञ्चालनमा ल्याइएको सडक अहिले कामै नलाग्ने अवस्थामा रहेको स्थिति छ। ग्रामीण सडकलाई नियमित रूपले सञ्चालन गर्नका लागि ट्रयाक खुलेलगत्तै नाली बनाउनु पर्छ। सीमित बजेटको अभावले गर्दा नाली बनाउन सकिदैन। भर्खरै खुल्दै गरेका र पहिले खोलिएका धेरै मोड भएको र साँघुरो सडक वर्षापछि अवरुद्ध हुने गर्दछ। यसको प्रत्यक्ष असर भने स्थानीय नागरिकलाई पर्न गएको छ। पहाडी क्षेत्रको दुर्गम क्षेत्रमा सडक सञ्चालले छोएको भए पनि कयौं स्थानमा पहिरो गएको छ। त्यही कारणले गर्दा ग्रामीण क्षेत्रका सडक अवरुद्ध छन्।

प्रस्तुति: बालाराम शेर्पा

कसरी तयार गर्ने भर्मी कम्पोष्ट मल ?

नारायण ओली

परिचय:

साधारणतया गण्ड्यौलाले कुनै पनि कुहिने वा सजिलै नष्ट हुने वनस्पतिजन्य अथवा प्राङ्गारिक पदार्थ खाई उसले गरेको दिसा (Cast) मिसिएर तयार भएको मल नै भर्मी कम्पोष्ट मल हो। कुनै निश्चित क्षेत्र अथवा चिस्यान रहिरहने स्थानमा खाल्डो तयार पारेर गण्ड्यौला पालन गरेर गर्न सकिन्छ। गण्ड्यौलाका लागि कृषिजन्य वस्तुहरू खानाको रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ र गण्ड्यौलाको दिसा मिसिएको मल उत्पादन हुने गर्दछ। त्यसलाई हामीले सजिलै खेतबारीमा प्रयोग गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा फोहोर व्यवस्थापन गर्न पनि सजिलो हुन्छ। गण्ड्यौला बढी भएको अवस्थामा माछा, हाँस, कुखुरा आदिलाई दानाको रूपमा पनि प्रयोग गर्न सकिन्छ। यसरी गण्ड्यौले मल तयार गरी प्रयोग गर्न थालियो भने रासायनिक मलको

प्रयोग गर्नु पर्दैन। रुकुम पूर्व जस्तो प्राङ्गारिक जिल्लाका लागि झन राम्रो अवसर हुन सक्छ। प्राङ्गारिक जिल्लाका लागि थोरै लगानीमा धेरै उत्पादन लिन सहयोग मिल्न सक्छ। गण्ड्यौले मलको प्रयोगले माटोमा उर्वरा शक्तिको वृद्धि हुनुका साथै प्राकृतिक गुण बिग्रिन दिदैन। त्यसैले यो मलको प्रचार, यसको बजारको व्यवस्था गरि गण्ड्यौले मल बनाउन प्रोत्साहन गर्नु पर्दछ।

यो मल तयार गर्दा ईपिजेई गण्ड्यौलाको प्रयोग गर्न सकिन्छ। यो गण्ड्यौला जमिनको सतहमा बस्छन् र जैविक पदार्थ मात्र खान्छन्। तसर्थ गण्ड्यौले मलका लागि यही प्रजातिको गण्ड्यौला प्रयोग गरिएको हो। यो जातको गण्ड्यौलाले १ दिनमा करिब १-७ ग्राम प्रैगारिक पदार्थ खान्छ र ०.८-६ ग्रामसम्म मल उत्पादन गर्दछ। तसर्थ १ केजी

गँड्यौलाले प्रत्पादन करिब ०.८-६ केजीसम्म मल उत्पादन गर्छ। हाल भर्मीकल्चरका लागि धेरै प्रजातिका गँड्यौलाहरू प्रयोग हुँदै आएका छन्। भर्मी कम्पोष्टले दुर्गन्ध फैलाउने र झिंगा, लामखुटे बढाउने काम गर्दैन। यसले वातावरण सफा राख्न सहयोग गर्ने गर्छ। वातावरणको तापक्रम नियन्त्रण हुँदा ब्याक्टेरिया क्रियाशील र सक्रिय रहन्छन्। भर्मी कम्पोष्ट मल तयार हुन मदत मिल्छ। यो मल डेढदेखि दुई महिनामा तयार हुन्छ। यसमा २.५ देखि ३% नाइट्रोजन, १.५ देखि २% सल्फर र १.५ देखि २% पोटास पाइन्छ। प्रत्येक महिनामा एक टन कम्पोष्ट मल तयार गरि बिक्री गर्न वा खेतबारीमा प्रयोग गर्न सकिन्छ।

गँड्यौला एनेलिडा फाइलममा पर्ने ढाड नभएको जीव हो। यो माटोभिन्न बस्ने जीवले कृषिजन्य खानेकुराहरू खाने गर्दछ। खानेकुरा खोज्न तथा बसोबासका लागि माटो खन्ने हुनाले यसलाई प्राकृतिक हलोको रूपमा पनि चिनिन्छ। यो जीवको शरीर बेलनाकार र खण्ड खण्ड परेको हुन्छ। यसको सम्पूर्ण शरीर मांशपेशीले बनेको हुन्छ। यो एकदमै ओसिलो खालको वातावरणमा बस्ने गर्दछ। यो जनावरको टाउको, मुख, जीउ र मलद्वार स्पष्ट छुट्टिएको हुन्छ। भाले र पोथी प्रजनन अङ्ग एउटै शरीरमा हुने भएकोले गँड्यौलालाई उभयलिङ्गी जीव पनि भनिन्छ। भर्मी कम्पोष्ट मल तयार गर्दा यति उपयुक्त मानिन्छ।

गँड्यौले मल तयार गर्दा प्रयोग गर्न सकिने गँड्यौलाहरू निम्न प्रकारका छन्- इन्सिनिडा फोइटिडा, युड्रिलसयुजिनियन, लुब्रिकसरेवेलस र लुल्याम्पिटो म्याउरिटी।

भर्मी कम्पोष्ट मल बनाउँदा के चाहिन्छ?

- गँड्यौलाको जातले मलको गुणस्तरमा प्रभाव पार्ने भएकोले नेपालको सन्दर्भमा सबैभन्दा उपयुक्त जात इनियाफोइटिडा र युड्रिलसयुजिनिय हुन्। तुलनात्मक रूपमा धेरै प्रकारका प्राङ्गारिक पदार्थहरूलाई छिटो र धेरै कम्पोष्टको रूपमा तयार गर्न सक्ने गुण भएका प्रजातीहरू हुन्। नेपाली किसानमाझ यी प्रजाति धेरै लोकप्रिय छन्।

- आवश्यकता अनुसार छानोको व्यवस्था गरि ओस कायम गर्ने।

- पातपतिङ्गर, गाई भैसीको गोबर, गोबर ग्याँस प्लान्टको उपज, झारपात, घरबाट निस्केको फोहोर, सागसब्जीको बोक्रा, पुराना कागज, जुटका बोराहरू, खोर गोठबाट निस्केका स्याउला, सोत्तर, पराल आदि।

गँड्यौले मल तयार गर्ने तरिका

- जुन फोहोरबाट कम्पोष्ट बनाउने हो त्यसमा भएका गिलास, ढुङ्गा, धातुका टुक्रा अथवा नकुहिने वस्तुलाई छुट्याउनु पर्छ।
- गँड्यौलाहरूलाई खानाको लागि आधा कुहिएको गाढा सामग्रीहरू राख्नुपर्छ।
- जमिनभन्दा माथि गँड्यौला राख्न नर्सरी बेड तयार गरि काठले हल्का खाँदर ओछ्यानलाई बलियो र समथर बनाउनु पर्छ।
- समथर तहमा ५-८ सेन्टिमिटर (२-४ इन्च) मोटो बालुवाले पुरेर समथर बनाउनु पर्छ।
- बालुवाको सतहमा दोमट माटोको ६ इन्च बाक्लो राख्ने र दोमट माटो उपलब्ध नभएको खण्डमा कालो माटोमा ढुङ्गाको धुलो मिसाएर फिजाउनु पर्छ।
- यसरी तयार पारिएको सतहमा सजिलैसँग नमिल्ने जैविक पदार्थ जस्तै नारिवलको झुसी,

उखुका पात,
ज्वारको डाँठ,
मकैका डाँठ आदिले
दुई इन्च बाक्लो
सतह तयार
गर्नुपर्छ। त्यसमा
२-३ इन्च बाक्लो
गाई वा भैंसीको
गोबर मल
राख्नुपर्छ।

- पातपतिङ्गर, गाई
भैंसीको गोबर,
गोबरग्यास
प्लान्टको उपज,
ओइलाएको

झारपात, घरबाट निस्केको फोहोर,
सागसब्जीको बोक्रा, पुराना कागज, जुटका
बोराहरू, खोर गोठबाट निस्केका स्याउला,
सोत्तर, पराल राखेर ७ दिनपछि मात्र गण्ड्यौला
राख्नुपर्छ।

- गण्ड्यौला राखिसकेपछि त्यसमाथि गाईको
गोबर, पातपतिङ्गर आदि लगायतका प्राङ्गारिक
वस्तुहरू ६ देखि ८ इन्चसम्मको बाक्लो सतह
बनाई बाक्लो भाङ्गा वा जुटको बोराले छोपेर
पानी छर्किनु पर्छ।
- ४५ देखि ५० प्रतिशत चिस्यान कायम
राख्नका लागि दैनिक आवश्यकता अनुसार
छोपेको स्थानमा पानी छर्किनु पर्छ। अत्यधिक
चिस्यानका कारणले गर्दा हावा प्रवेश नभएर
त्यहाँ भएका सूक्ष्म जीव र गण्ड्यौलाले काम
गर्न सक्दैनन्। गण्ड्यौलाहरू पनि मर्न सक्छन्
त्यसैले होसियार भएर राख्नुपर्छ।

- गण्ड्यौला कल्चर गरिसकेपछि कम्पोष्ट बेडको
तापक्रम २५ देखि ३० डिग्री सेन्टिग्रेड
हुनुपर्छ।
- कम्पोष्ट नर्सरीको ओछ्यानमा गाई भैंसीको
गोबर मल कडा वा गाँठो बनेको छ? यदि छ
भने हातले फुटालेर मसिनो बनाउनु पर्छ।
एक हप्तामा एक पटक कम्पोष्ट नर्सरीको
फोहोर तल माथि बनाउनु पर्छ।
- ३० दिनपछि साना गण्ड्यौलाहरू कम्पोष्ट
नर्सरीमा देखिन थाल्छन्।
- ३९ औं दिनमा कम्पोष्ट नर्सरीमा २ इन्च
बाक्लो फोहोरको तह फैलाएर ओसिलो
बनाउनु पर्छ।
- यसरी हप्तामा दुई पटक फोहोरको सतहमा
तह फैलाउदै जानुपर्छ र बायोमासको सतहमा
पानी छर्केर ओसिलो राख्नुपर्छ।

- ३-४ सतह बनाई बिछाएको २-३ दिन पछि हल्का रूपमा तल माथि उल्टाउनु पर्छ र आर्द्रता कायम राख्नुपर्छ।
- ४२ दिन पुगेपछि पानी छर्कन रोक्नुहोस्।
- यस विधिबाट डेढ महिनामा कम्पोष्ट बनाउन सकिन्छ, यसरी तयार गरिएको मल चियापत्तीको पाउडर जस्तो देखिन्छ र माटोजस्तै गन्ध हुन्छ।
- यसरी तयार गरिएको मल खाल्डोबाट हटाउनु पर्छ र मलको सानो थुप्रो बनाउनु पर्छ। जसका कारणले मलको तल्लो सतहमा गँड्यौलाहरू बस्छन्।
- खाल्डोबाट हातले मललाई अलग गर्नुपर्छ र यो कार्यमा कुटो कोदालो प्रयोग गर्नु हुँदैन किनभने गँड्यौला मर्न सक्छन्।
- यसरी गँड्यौलाहरू पर्याप्त मात्रामा बढिसकेका हुनेछन्, आधा गँड्यौलाले सोही प्रक्रिया दोहोर्‍याउने र बाँकी आधाबाट नयाँ नर्सरी बेड बनाउनलाई, मल बनाउन सकिन्छ। यसरी प्रत्येक ५०-६० दिनमा एक वा दुईवटा नयाँ कम्पोष्ट बेड गँड्यौलाको संख्या अनुसार बनाउन सकिन्छ र आफूलाई आवश्यक पर्ने जति मल बनाउन सकिन्छ।
- नर्सरीलाई कडा घाम र कडा वर्षाबाट जोगाउन, घाँसको शेड वा छानो बनाउन आवश्यक छ।
- यसरी तयार भएको मललाई १-२ महिनासम्म राखेपछि मलमा मिसिएका गँड्यौलाको कोकनबाट बच्चा निस्कन्छ र यस गँड्यौलाका बच्चालाई पुनः प्रयोग गर्न सकिन्छ।

गँड्यौले वा भर्मी कम्पोस्टको प्रयोग किन गर्ने ?

- गँड्यौलाले जमिनको गुणस्तर सुधार गर्न सहयोग गर्दछ।
- जमिनको पानी धारण गर्ने क्षमतालाई बढाउँछ।
- जमिनको उपयुक्त तापक्रम कायम राख्न वा सुधार गर्न मद्दत गर्छ।
- जमिनबाट पानीको वाष्पीकरण कम हुने, सिँचाइको पानी बचत हुने, गँड्यौलाहरूले तल्लो सतहको माटोलाई माथि ल्याउँछन् र माटोको खुकुलोपन बढाउँछ।
- नाइट्रोजन, फस्फोरस, पोटास र अन्य ट्रेस तत्वहरू गँड्यौले मलमा प्रसस्तै मात्रामा हुनाले बिरुवाहरूलाई आवश्यक खाद्य तत्वहरू उपलब्ध हुन्छ।
- माटोमा उपयोगी ब्याक्टेरियाहरूको संख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ।

गँड्यौले मलको महत्व:

- भर्मी कम्पोष्ट मलको प्रयोगले जमिनको उर्वराशक्ति, वातनशीलता मात्र बढाउँदैन, जमिनको पानी सोस्ने क्षमता पनि बढाउँछ।
- भर्मी कम्पोष्ट मलको प्रयोगले उत्पादन वृद्धि हुने गर्दछ।
- भर्मी कम्पोस्ट बनाउँदा जमिनमा झारपातको मात्रा घट्न गई बिरुवामा रोग लाग्ने सम्भावना कम हुन्छ।
- बिरुवा र माटोबीच प्राङ्गारिक तत्वहरू आदान प्रदानमा वृद्धि हुन्छ।
- भर्मी कम्पोष्टको प्रयोग गर्ने फार्महरूले विभिन्न बालीहरूको उत्पादन २५-१००% सम्म बढाउन सक्छन्।
- माटोमा पोषक तत्वको मात्रा बढ्छ।

- भर्मी कम्पोस्ट भएको माटोमा नाइट्रोजन, फस्फोरस, पोटासको अनुपात ५:८:११ हुने भएकाले बालीनालीलाई पर्याप्त मात्रामा पोषक तत्व सहजै उपलब्ध हुन्छ।
- गँड्यौलाको मलमा पेरिट्रोपिक झिल्ली हुन्छ, जसले माटोमा धुलोका कणहरू टाँसेर माटोको वाष्पीकरणलाई रोक्छ।
- गँड्यौलाको शरीरको भागमा ८५% पानीले बनेको हुन्छ, त्यसैले खडेरीमा पनि तिनीहरू आफ्नो शरीरमा पानीको कमी भए पनि बाँच्न सक्छन् र मरेपछि जमिनलाई नाइट्रोजन प्रदान गर्छन्।
- भर्मी कम्पोस्टले माटोमा जैविक पदार्थ बढाउने र जैविक गतिविधिहरूलाई निरन्तरता दिन्छ।
- यसको प्रयोगले जमिन उर्वर र राम्रो बन्न मद्दत मिल्छ।
- यसले खेतमा हानीकारक कीराहरू नष्ट गर्दछ र यसले विषादीको प्रयोग कम हुन्छ।
- यो मल प्रयोग गरेपछि जमिनमा पोषक तत्वको उपलब्धता २-३ बालीसम्म रहन्छ।
- माटोमा गँड्यौलाको सक्रियताको कारणले बिरुवाको जराका लागि उपयुक्त वातावरण सृजना हुन्छ, जसका कारण वृद्धि र विकास राम्रो हुन्छ।
- यो मल फोहोर, गाईको गोबर र बालीको अवशेषजस्ता कुहेर वातावरण प्रदूषण बनाउने प्राङ्गारिक वस्तुबाट बनाइन्छ, जसले गर्दा वातावरण प्रदूषित हुँदैन।
- यो मलको प्रयोग गर्दा सिँचाइमा लाग्ने लागत कम हुन्छ।
- रासायनिक मलको निरन्तर प्रयोगका कारण माटोको उर्वराशक्ति घट्दै गएको अवस्थामा

यो मलको प्रयोगले माटोको उर्वराशक्ति बढाउन सकिन्छ।

- भर्मी कम्पोस्टको प्रयोगले फलफूल, तरकारी, अन्नको गुणस्तरमा सुधार ल्याउने भएकाले किसानको उत्पादनले राम्रो मूल्य पाउँछन्।
- गँड्यौलामा पाइने सूक्ष्म जीवहरूले माटोको पीएच सन्तुलनमा सहयोग मिल्छ।
- उपभोक्ताले पौष्टिक र विषादीरहित खाना पाउँछन्।
- ग्रामीण क्षेत्रमा यसको प्रयोगबाट रोजगारी वृद्धि भई आयआर्जनका बाटाहरू बिस्तार हुन्छन्।
- यो मल बनाउनका लागि समय कम खर्च हुन्छ।
- गँड्यौलाहरूले तल्लो माटोलाई माथि ल्याउँछन् र माटो खुकुलो बनाई गुणस्तरीय बनाउँछन्।

भर्मी कम्पोस्ट प्रयोग गर्दा अपनाउनु पर्ने सावधानी

- जमिनमा गँड्यौला मल प्रयोग गरेपछि रासायनिक मल र कीटनाशक प्रयोग गर्नु हुँदैन।
- गँड्यौलाहरूलाई खानाको लागि नियमित रूपमा गुणस्तरको प्राङ्गारिक पदार्थ उपलब्ध गराउनु पर्छ।
- गँड्यौलाले उपयुक्त मात्रामा खाना र चिस्यान पाएपछि सक्रियता वृद्धि गर्छ।
- भर्मी कम्पोस्ट मल तयार गर्दा तेलजन्य पदार्थ, अण्डाको बोक्रा हड्डी, विभिन्न दुग्ध उत्पादनहरू, रगत र घोडा, कुकुर, बिरालो आदिको मललाई भुलेर पनि प्रयोग गर्नु र गराउनु हुँदैन।

लेखक भूमे गाउँपालिका पशु सेवा शाखाका नायव पशु सेवा प्राविधिक हुनुहुन्छ।

लोकसेवा आयोग, शिक्षक सेवा आयोग, हाजिरी जवाफ प्रतियोगिताका लागि उपयोगी

१. नर्सिङ व्यवस्थालाई सुधार्न आफ्नो जीवन समर्पण गरेकी फ्लोरेन्स नाइटिङ्गेलको जन्म कहिले भएको थियो ?

≡ सन् १८२० मे १२, इटाली (आधुनिक नर्सिङकी जन्मदाता मानिने फ्लोरेन्स आफ्ना बुवाआमाको चाहनाविपरीत मानवसेवाका लागि नर्स बनेकी हुन्। दया र सेवाकी प्रतिमूर्ति फ्लोरेन्स नाइटिङ्गेललाई **लेडी विथ ल्याम्प** भनेर पनि चिनिन्छ। यिनको मृत्यु सन् १९१० अगस्ट १३ मा भएको हो।

२. मदन पुरस्कार गुठीले मदन पुरस्कार-२०७९ का लागि सार्वजनिक गरेको श्रेष्ठ सूचीमा पर्न सफल कृति कुन-कुन हुन् ?

≡ सुविन भट्टराईको इजोरिया, विवेक ओझाको ऐँठन, द्वारिकानाथ ढुङ्गेलको चक्रव्युहमा नेपालको जलस्रोत, प्रगति राईको थाङ्गा, सञ्जय विष्टको माटाको घर हुन्। छनोटमा परेका यी पुस्तकमध्ये एक पुस्तकलाई सर्वश्रेष्ठ कृतिका रूपमा वर्ष-२०७९ को मदन पुरस्कार प्रदान गरिने छ। यो पुरस्कार विसं २०१२ असोज १० गते घोषणा भएर विसं २०१३ देखि प्रदान गरिँदै आएको छ। पहिलो पटक यो पुरस्कार प्राप्त गर्ने स्रष्टा सत्यमोहन जोशी (हाम्रो लोक संस्कृति), चित्तरञ्जन नेपाली (जनरल भीमसेन थापा) र बलराम जोशी (अधिक विभव स्थिर विद्युत् उत्पादक) हुनुहुन्छ।

३. देशमा पहिलो पटक साइबर सुरक्षासम्बन्धी नीति कहिले बनेको हो ?

≡ विसं २०८० साउन २३

– साउन २३ को मन्त्रपरिषद् बैठकले राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा नीति, २०८० स्वीकृत गरेको छ। साइबर आक्रमणको जोखिम बढिरहेकाले वर्षौंदेखि यस्तो नीतिको माग हुँदै आएको थियो। सञ्चार प्रविधिको सुरक्षाका लागि संस्थागत संरचना बनाउने, साइबर सुरक्षासम्बन्धी जनशक्ति उत्पादन क्षमता विकास गर्ने, साइबर सुरक्षाको विषयमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्नेलगायतका उद्देश्य नीतिको रहेको छ।

– साइबर सुरक्षाको विषयमा अनुसन्धान तथा विकास, साइबर सुरक्षा प्रवर्धन, जनचेतना अभिवृद्धि, साइबर सुरक्षासम्बन्धी तयारी, रोकथाम, पहिचान, प्रतिक्रिया तथा पुनर्लाभ गर्न सातै दिन २४ सै घण्टा सम्पर्क निकायका रूपमा कार्य गर्न, डिजिटल फरेन्सिकको अनुसन्धान गर्न तथा साइबर सुरक्षासँग सम्बन्धित निकायको नियमनकारी निकायका रूपमा समेत कार्य गर्ने गरी राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा केन्द्र स्थापना गरिने कुरा नीतिमा रहेको छ।

४. विसं २०८० साउन १८ को संवैधानिक परिषद्को बैठकले सर्वोच्च अदालतको प्रधान न्यायाधीशमा कसलाई सिफारिस ग-यो ?

≡ विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ

५. वल्ड पपुलेसन रिभ्यु डटकम अनुसार सन् २०२३ मा बस्नलायक उत्कृष्ट देशको सूचीको पहिलो स्थानमा रहेको राष्ट्र कुन हो ?

≡ स्विट्जरल्यान्ड

६. हरितगृह ग्यास उत्सर्जन गर्ने प्रमुख तीन मुलुक कुन कुन हुन् ?

≡ चीन, अमेरिका, भारत

प्रस्तुति: टंक केसी/गोरखापत्र दैनिकबाट साभार

यसरी गर्न सकिन्छ कागुनो खेती

- स्वतन्त्रराज चौधरी

परिचय: Foxtail बाजरा (*Setaria italica*) मोती बाजरा (*Pennisetum glaucum*) पछि कोदोको सबैभन्दा सामान्य रूपमा उब्जाइएको प्रजाति हो। यो क्रोमोजोम नम्बर, $2n=18$, परिवार **Poaceae** र उपपरिवार **Panicoideae** अन्तर्गत वर्गीकृत भएको स्व-परागकण बाली हो। यो पूर्वी एशियाली देशहरूमा मुख्यतया चीनमा खेती गरेको लामो इतिहास छ, जहाँ यो छैटौँ सहस्राब्दी ईसापूर्वदेखि उब्जाइएको छ। हाल यो खाना र दानाको लागि खेती गरिन्छ। अमेरिकामा यो उच्च गुणस्तरको घाँसको लागि रुचाइएको छ। यसलाई इटालियन बाजरा, जर्मन बाजरा वा हे बाजरा पनि भनिन्छ तर नेपालमा स्थानीय रूपमा कागुनो भनेर चिनिन्छ।

नेपालमा यसको खेती प्रायः मध्य र उच्च पहाडी, विशेष गरी कर्णाली क्षेत्रको सीमान्त र गैर-सिंचाई अवस्थामा गरिन्छ। नेपालमा फक्सटेल कोदो उत्पादन गर्ने प्रमुख जिल्लाहरू मुगु, कालीकोट, हुम्ला, जुम्ला, बझाङ, बाजुरा, डोल्पा, लमजुङ, गोरखा, रामेछाप, काभ्रे आदि हुन्, जहाँ बाली मात्रै उब्जनी हुने र औँला बाजरा, कोदोको साथ अन्तर-बाली खेती गरिन्छ।

जलवायु र माटो आवश्यकता: यसले कम प्रजनन अवस्था र अन्य जैविक र अजैविक तनावहरूमा खडेरीमा उच्च अनुकूलनको साथ उच्च प्रकाश संश्लेषण दक्षता, पोषक तत्व-घन, स्थानीय रूपमा उपलब्ध र जलवायु लचिलोपन प्रदर्शन गर्दछ। कम उर्वरता र खडेरी अवस्थामा यसको अतुलनीय अनुकूलनको लागि, फक्सटेल कोदो नेपालको पहाडी क्षेत्रमा व्यापक रूपमा अनुकूल छ। यो उष्णकटिबंधीय र उप-उष्णकटिबंधीय क्षेत्रहरूमा २१०० मिटरको उचाइमा उब्जाउन सकिन्छ। यो एक गर्मी माया गर्ने बिरुवा हो र यसको अंकुरणको लागि न्यूनतम तापमान ८-१० डिग्री सेल्सियस आवश्यक छ।

वृद्धिको समयमा २६-२९ डिग्री सेल्सियसको औसत तापमान दायरा उचित विकास र राम्रो बाली उत्पादनको लागि उत्तम हुन्छ। यसले राम्रो निकास भएको दोमट माटोमा राम्रो उत्पादन गर्छ। यो पानी जमेको माटो र चरम खडेरी खडा हुने छैन। ५.५-७.५ बीचको माटोको पीएच फक्सटेल कोदो खेतीको लागि अनुकूल छ।

जग्गा तयारी: फक्सटेल बाजरा औँला बाजरा, प्रोसो बाजरासँग अन्तरकृप गरी खेती गरिन्छ, त्यसैले यस्तो

अवस्थामा यसको लागि छुट्टै खेत तयारी गर्न आवश्यक छैन। तर एकल बालीअन्तर्गत प्रत्यक्ष बीउ र प्रत्यारोपण दुवैको लागि खेतको तयारी गर्नुपर्छ। फिगर बाजराको बीउ आकारमा सानो हुने भएकाले खेतलाई पातलो र झाररहित हुनुपर्छ। जोत्ने काम र प्रयोग हुने मेसिनरीहरू मकै खेतीजस्तै हुन्। प्राथमिक जोताउने कार्यमा स्थानीय हलो वा कृषकद्वारा गहिरो जोत्ने काम समावेश छ। माध्यमिक जोताई सञ्चालनमा स्थानीय हलो, ह्यारो वा रोटाभेटरले २-३ पटक हारोइड र त्यसपछि प्लाङ्किङ समावेश हुन्छ।

बीउ: बीउको दर खेतीको प्रकार र विविधतामा निर्भर गर्दछ। रोप्ने क्रममा औसतमा ८ देखि १० केजी प्रतिहेक्टर बीउको दर चाहिन्छ भने ब्रोड कास्टिङ विधिको हकमा १५ केजी प्रतिहेक्टर बीउको दर चाहिन्छ। फक्सटेल कोदो रोप्ने उपयुक्त समय वर्षामा आधारित बालीका लागि जुनदेखि अगस्टसम्म र गर्मी सिँचाइ बालीको लागि सबैभन्दा राम्रो समय जनवरी हो। २५ सेन्टिमिटर x १० सेन्टिमिटरको उपयुक्त दुरीमा अभ्यास गर्न सकिन्छ र रोप्ने गहिराइ २ सेमिदेखि ३ सेमिसम्म फरक हुन्छ।

पानी व्यवस्थापन: यो बाली खडेरी अवस्थामा बाँच्न सक्छ र न्यूनतम पानी चाहिन्छ। यद्यपि, यदि मनसुन अनियमित छ भने, सिँचाई जोत्ने र फूल फुल्ने चरणहरूमा गर्नुपर्छ किनभने यी चरणहरू पानीको आवश्यकताको लागि महत्त्वपूर्ण छन्। भारी वर्षा भएमा, बाढीको अवस्थामा, धार र खरानी बनाएर खेत बगाउनु पर्छ।

झार व्यवस्थापन: कुनै पनि सफल बाली खेतीका लागि झारमुक्त वातावरण आवश्यक छ। विवाह दुई पटक गर्न सकिन्छ, १५ टप ट्रेससिंग देखा परेको २० दिनपछि र लगभग १५ दिन पछि पहिलो झारपात पछि। सामान्यतया, हातको कुदालको सहायताले हातले झारपात गरिन्छ।

किरा र रोगहरू: फक्सटेल बाजरा खेतीमा लाग्ने केही सामान्य रोगहरू हुन्: 'पात र हेड ब्लास्ट', 'ग्रीन इयर' र 'कर्नेल स्मट'। पात र हेड ब्लास्ट रोग "Magnaporthe grisea" को कारणले हुन्छ जहाँ हरियो कान "Sclerospora graminicola" बाट हुन्छ र Smut रोग "Ustilago crameri" ले हुन्छ।

फक्सटेल बाजराको फसल: हरियो घाँस वा घाँसको लागि फक्सटेल कोदो रोपेको ७० देखि ७५ दिन पछि विभिन्न प्रकारका आधारमा काट्न सकिन्छ। बीउ उत्पादनको लागि फक्सटेल बाजरा काट्दा, यसलाई पूर्ण रूपमा नपाकेसम्म काट्नु हुँदैन। यसलाई हँसियाले प्यानिकल काटेर काटिन्छ। प्यानिकलहरू हात वा खुट्टाले प्यानिकलबाट दाना छुट्याउनका लागि मसला गरिन्छ। यसलाई घाममा सुकाएर पकाएर खानको लागि तीन पटक ढिकीमा धुइन्छ।

पोषण मूल्य र प्रयोगहरू: फक्सटेल बाजराको दानामा १२.३% प्रोटीन, ४.३% फ्याट, ६०.९% कार्बोहाइड्रेट, १४.०% डाइटरी फाइबर र ३.३% खनिज, ३१ ग्राम क्याल्सियम, २९० मिलीग्राम फस्फोरस, ५ मिलीग्राम आइरन र भिटामिन मुख्य र मुख्य बालीमा पाइन्छ। फक्सटेल कोदो (कागुनो) नेपालमा फराकिलो उपयोगिता भएको कोदोको समूह मध्ये तेस्रो महत्त्वपूर्ण बाली हो। यो बाली नेपालको मध्य पहाडी र उच्च पहाडको परम्परागत मूल्य र खाद्य संस्कृतिसँग पनि जोडिएको छ। फक्सटेल बाजराका दानाहरू नियमित मुख्य आहार भाट (उफाएको चामल) र खीर (पुडिंग) बनाउन प्रयोग गरिन्छ जबकि धिडो (दिया), रोटी, थुक्पा (तिब्बती चाउचाउ), लड्डु (नेपाली मिठाई), र पुवा (प्यानिकलको प्रकार) तयार गरिन्छ। यसको पीठोबाट। यसलाई छ्याड र छ्याडखोलको रूपमा किण्वित रूपमा पनि प्रयोग गरिन्छ।

लेखक भूमे गाउँपालिकाको कृषि प्रसार अधिकृत हुनुहुन्छ।